

La Majestat de les Planes del Museu de Vic (a la fotografia) i el «Sant Cristo Gros» de les Planes d'Hostoles són dues imatges completament distintes.

La Majestat i el «Sant Cristo Gros» de les Planes d'Hostoles

Narcís Puigdevall

El senyor Cels Gomis, un dels grans excursionistes de final del segle passat i de principi del present, va confeigir, entre els anys 1892 i 1893, un interessant article, intitulat «La Vall d'Hostoles», publicat posteriorment en forma de fullet pel Centre Excursionista de Catalunya i per la «Llibreria de D. Àlvar Verdaguer, Rambla del Mitj n° 5, de Barcelona», l'any 1894, en la part final del qual –pàgines 30 i 31–, sota el títol «Lo Sant Cristo Gros», transcriu una tradició que li fou relatada durant la seva estada a la vila. És aquesta, copiada textualment:

«Reunit n'era l'Ajuntament de Las Planas per a tractar d'un assumpto molt important; lo poble volia tenir un Sant Cristo gros que sigués ben llastimós. ¿Qui'l faria? ¿A qui l'encomanarian? De

aixó se tractava y ningú sabia qué fer y l'Ajuntament no s'atrevia a decidir si l'encarregarian a un escultor de Girona o be a un de Olot, quan de sopte dos jovens forasters demanaren esser rebuts en la sala de juntas.

Los hi feren entrar y preguntats per lo que volian, respongue un de ells:

–Sabent que volian fer un Sant Cristo, hem vingut a dirvos que si voleu nosaltres lo farem.

Sorpresos quedaren los bons regidors de Las Planas de veure que aquells dos jovens tan guapos, vinguts de qui sap ahont, puig ningú los havia vist may en aquella vall sapiguessin tant bè lo desitj del poble.

–Y bè –digué l'Alcalde– ¿ab quinas condicions lo fariau?

–Porteunos fusta de llor y de olivera al Angel y aneuhi demá a veure si os agrada la nostra feyna.

Dit y fet. Portaren llor y olivera a la ermita designada pels forasters y aquestos se tancaren dintre.

Al endemà l'Ajuntament anà al Angel y quedá meravellat de trobarhi tres Sants Cristos bons y acabats: un de gros y dos de mitjans, tots tres molt llastimosos y dignes de admiració.

En va buscaren per tot als dos jovens del dia avans: en lloch los trobaren. Llavors suposaren, no sense fonament, que aquells dos jovens eren dos àngels que havien fet miraculosament los tres Sants Cristos.

Anaren a buscar las tres santas imatges en professó y ab gran devoció y alegria las portaren a la iglesia parroquial.

Mes lo Sant Cristo Gros vol esser portat cada any a casa seva, al Angel, y l'any que no li porten lo dia del Dijous Sant, li han de dur un altre dia ja sia per peste, ja per sequetat, puig una o altra plaga los hi envia en cástich de llur oblit. Las Planas, Janer de 1893» (1)

No ens ha d'estranyar gens ni mica que el senyor Cels Gomis residís durant mig any, aproximadament, a la vall d'Hostoles, ja que la seva professió d'enginyer l'havia portat a viatjar per molt diversos punts de la península.

L'estada a la vall d'Hostoles provenia de la seva vinculació als treballs de construcció de la línia de ferrocarril Olot-Girona, en els tram comprès entre les Planes d'Hostoles i el coll de Bas.

En ocasió de les festes o de les estones de lleure, el senyor Gomis parlava amb la gent, recollia anècdotes i tradicions i feia observacions de tot tipus, després traslladades a la lletra impresa.

Cels Gomis i Mestres havia nascut a Reus (Baix Camp) l'any 1841, estudià a Madrid la carrera d'enginyer de camins. Participà en la Revolució de Setembre de 1868 i col·laborà en diaris republicans. Fou amic de Valentí Almirall i de Francesc Monsalvatje, destacà com a folklorista i com a autor de llibres per a infants.

Fou membre de l'Associació d'Excursions Catalana i del Centre Excursionista de Catalunya i col·laborà assíduament en els seus butlletins respectius. Morí a Barcelona, l'any 1915.(2)

L'església parroquial de Sant Cristòfol de les Planes d'Hostoles.

La Majestat del Museu Episcopal de Vic

La lectura del fullet del senyor Cels Gomis, amb la llegenda sobre la construcció del Sant Cristo Gros de les Planes d'Hostoles, juntament amb el poc que sabem en relació amb el seu canvi d'ubicació i una experiència personal, que més endavant contarem, ens decidí a confeccionar aquest article, per a coneixement general i, sobretot, perquè els habitants de les Planes d'Hostoles sàpiguen que al Museu Episcopal de Vic s'exposa un Crist en Majestat que era de la seva parròquia.

N'hi ha una prova determinant: la vella fotografia que publiquem de quan encara es trobava a l'església de Sant Cristòfol de la vila, procedent de la col·lecció Botet i Sisó, que es guarda, avui, a l'Arxiu Fotogràfic del Centre d'Investigacions Arqueològiques de la Generalitat de Catalunya a Girona, cedit per la Diputació gironina a l'administració catalana. Al dors de la fotografia hi ha copiada textualment, amb lletra pertanyent, segurament, al mateix senyor Botet i Sisó, una bona part de la narració del senyor Cels Gomis, demostrant que la nota manuscrita és posterior al 1894. El fullet del senyor Cels Gomis degué arribar a mans del senyor Joaquim Botet i aquest, que devia guardar la fotografia de la Majestat entre els seus

papers, li afegí l'escrit del senyor Gomis per tal de disposar de més informació sobre el Crist.

Observeu la fotografia: tant la imatge com la Creu apareixen velles i brutes, molt malmenades, tant l'una com l'altra. Ningú no se'n devia cuidar a les Planes d'Hostoles. De mica en mica, l'arraconaren en un altar lateral fosc i poc visitat, la gent en perdé la memòria, fins que un dia...

No sabem mai, segurament, si la iniciativa del tracte sortí del comprador o del venedor. Arreu de Catalunya, i a les terres gironines en podríem citar alguns casos concrets, es vengueren i es compraren gran quantitat de tresors artístics. I en una data indeterminada la Majestat de les Planes d'Hostoles aparegué al Museu Diocesà de Vic. L'any 1888 ja hi era, de manera que l'operació de compravenda fou anterior. Qui la vengué? Qui la comprà? Segurament no ho sabrem mai. Els anys han passat i els records s'han anat esborrant.

Nombrosos historiadors de l'art, tant del país com estrangers, han parlat d'aquesta imatge: Ainaud, Carbonell, Cook, Durliat, Francovich, Gudiol, Junyent, Kingsley-Porter i Trens, però hem escollit la millor síntesi, al nostre entendre, original del senyor Rafael Bastardes i Parera, publicada al volum XXII de la Catalunya Romànica, pàgines 81 i 82 (fotografia en color a la 83), i, amb molt lleugeres variants, a «Les talles romàniques del Sant Crist a Catalunya», Barcelona, 1978, pàgines 105-109, amb dues fotografies en color.

Diu el senyor Rafael Bastardes:

En un quadre:

«Procedència: les Planes d'Hostoles (Garrotxa). Datació: mitjan segle XII. Mides: 85 x 84 cm imatge; 145 x 106 cm creu. Inventari: núm. 83. Data d'ingrés: abans de l'any 1893».

I afegeix, tot seguit:

«Imatge de Majestat vestida, de talla sobre fusta policromada, amb un buidat de túnica de 12 cm d'on pengen els peus subjectats a les clavilles. Conserva la seva creu original, bellament decorada, però té els extrems laterals reparats.

És una de les primeres Majestats ingressades al Museu de Vic, i Joaquim de Gispert ens informa que ja va figurar a l'Exposició Universal de Barcelona de l'any 1888 com una aportació de la diòcesi de Vic.

Era coneguda darrerament amb el nom de Majestat de Lluçà, perquè figurava com a procedent del monestir de Santa Maria de Lluçà, però unes velles postals, trobades per Miquel Oliva i reconegudes per Joan Ainaud, demostraren que aquesta imatge era a les Planes, coneguda amb el nom de lo Sant Cristo Gros (nom que, sobretot a l'estranger, es dona a diversos crucifixos vestits, de caràcter monumental), i probablement procedent d'alguna antiga església romànica, com Sant Pere dels Camps, o com la mateixa església parroquial de Sant Cristòfol, ja esmentada al segle XII. Eduard Junyent (1961) recull aquesta procedència, i Manuel Trens (1967) també, però l'anomena de «les Planes d'Olot», mentre que el seu nom és el de «les Planes d'Hostoles», a la vall d'aquest nom.

Magnífic exemplar del taller de Ripoll, aquesta imatge és lleugerament més petita que la Majestat Batlló (que se suposa també procedent de la Garrotxa), amb la qual té molt punts de semblança, sobretot en els caps, que semblen tallats per la mateixa mà; les orelles no són tan perfectes com les de la Majestat Batlló, però són d'estructura molt semblant, detall aquest normalment negligit pels observadors, àdhuc a la vida real, malgrat que sigui un importantíssim senyal d'idiosincràsia familiar; el joc dels plecs dels cabells i la barba forma una geometria de línies molt similar, fins i tot en el detall d'omplir totalment de pèl el volt de la boca, deixant només sense pèl l'estricta superfície dels llavis; només observem tres diferències notables: aquesta Majestat té un doble cargol al final de la barba, molt gros i vist frontalment, en lloc del minúscul cargol posat a sota que té l'altra; mostra les tres trenes per banda, plenament estructurades i finalment ratllades en lloc de pintades només, com són a la Majestat Batlló; i té el dors del cap negligit i sense el ratllat dels cabells.

La posició del cap no creiem que sigui totalment correcta. Tenim fotografies antigues on es veu molt clar que aquesta imatge, com succeï a altres Majestats, fou decapitada per tal de

La Majestat que, procedent de les Planes d'Hostoles, es troba avui al Museu Episcopal de Vic.

readaptar el cap a una posició de Crist sofrent, que no li pertoca, però que s'imposà en èpoques posteriors. Actualment sembla que aquella defectuosa posició ha estat rectificada en part.

La cara sembla repintada i presenta unes arrugues dibuixades en vermell que no responen a la serena expressió que atribuïm a la imatge original, sinó a l'adaptació a la idea del Crist sofrent, i que potser justificarien que s'intentés fer una neteja.

La túnica és completament llisa, sense plecs, i conserva la policromia antiga, d'un color blau fosc, amb amples orles grogues dins de filets vermells. El nus del cenyidor és perfectament interpretat i ajustat a la forma clàssica.

Els peus eren molt malmesos, sobretot l'esquerre, però han estat refets, i la mà dreta, que només tenia tres dits, té ara el polze i l'índex afegits.

La creu és de les més típiques de l'època. La seva silueta és rectilínia, amb el pal superior molt allargat, que porta la següent inscripció escrita verticalment: (JHS) Nazarenvs Rex Jvdeorum, amb lletres blanques, damunt una franja vermella; el fons és de color groc,

limitat per una ratlla de color blau, seguida de les franges vermella, blava, blanca i vermella.

Al dors de la creu queden restes de pintura amb l'Agnus Dei i un fragment del bou de Sant Lluç. I també un tema decoratiu florejat que tant Josep Gudiol i Cunill (al catàleg del Museu Episcopal de Vic, núm. 83) com Cook i Gudiol (*Ars Hispaniae*, Vol. VI, pàg. 296) han relacionat amb la franja ornamental que voreja el frontal d'altar de Sant Martí, procedent de Mogrony, i conservat al mateix museu, coincidència molt notable que ha servit de motiu a suposades atribucions de lloc i data, que creiem justificades però excessives, ja que mentre Cook i Gudiol consideren totes dues obres de la segona meitat del segle XII, Gudiol i Cunill mateix les havia atribuït al segle X al catàleg del museu de l'any 1893.

Imatge coneguda i documentada ja al final del segle passat, quan l'estudi del nostre art

romànic tot just començava, els diferents autors han discrepat molt a l'hora de datar-la. Gispert l'atribueix al segle X o XI, i la reproduïx amb una corona d'espines postissa; Francovich no la creu anterior al període 1160-1180; Porter la data del segle XII (1125), però, en canvi, data el frontal de Mogrony del darrer quart del segle XI. I Manuel Trens la creu del segle XII, però molt distanciada de la Majestat Batlló, pel fet de tenir la túnica llisa.

Però si no acceptem el factor dels plecs a la túnica com un valor d'antiguitat, no hi ha cap motiu perquè se la consideri posterior a la Majestat Batlló, amb la qual mostra tants punts de semblança i tantes coincidències que diríem que són germanes, encara que aquesta sembli inferior, més per defecte de la policromia que no pas pel treball escultòric. Ambdues les considerem entre les primeres d'aquest grup de 12 Majestats del taller de Ripoll, iniciat al final del segle XI i probablement ja acabat a la meitat del segle XII». (3)

Fins aquí la descripció del senyor Rafael Bastardes i Parera, un pèl llarga, potser, però absolutament necessària perquè els ciutadans de les Planes

d'Hostoles es facin una idea de la magnífica peça que es guarda a l'església de Sant Cristòfol.

El veritable «Sant Cristo Gros» de les Planes

No hem parlat, fins aquí, del «Sant Cristo Gros de les Planes d'Hostoles», nom amb el qual intitulàvem aquest article, per la senzilla raó que aquest «Sant Cristo Gros» i la Majestat del Museu Episcopal de Vic són dues imatges absolutament distintes, malgrat que a la vella fotografia de la Majestat es llegeixi, a la part inferior esquerra, escrit en tinta, la inscripció «Lo Sant Cristo gros de las Planas». Es tracta d'un error evident, no sabem obra de qui. En efecte, no pot ser un «Sant Cristo Gros» una imatge que amida 85 x 84 centímetres, que és un Sant Crist mitjanet i no gens gros.

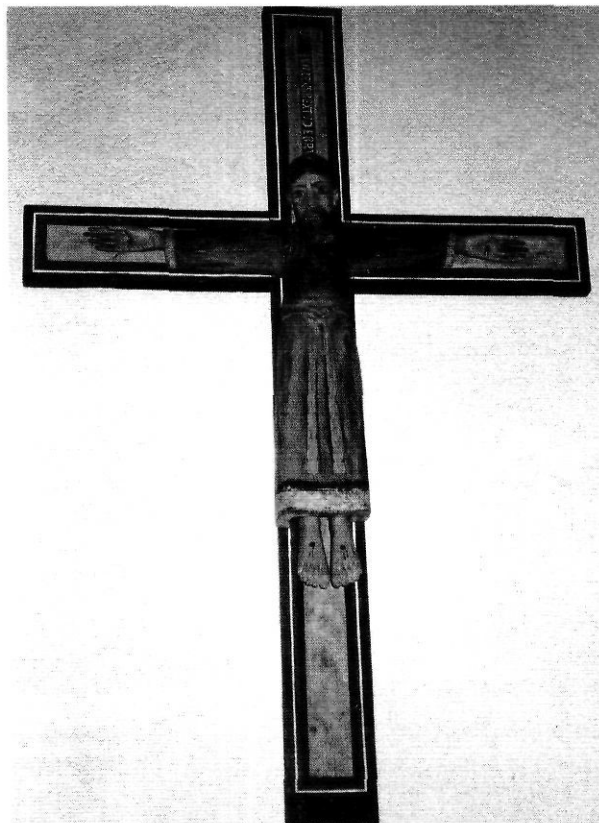
En realitat, el «Sant Cristo Gros» era una imatge gòtica, de mida natural, que fou cremada durant la guerra civil 1936-1939 i de la qual es conserva una fotografia del cap. L'artista Modest Fluvià la copià en la talla del Crist que figura avui en un altar lateral. És un Sant Crist d'aspecte llastimós, com demanaven els ciutadans de les Planes d'Hostoles, segons la tradició i encara ocupa el lloc de preferència en ocasió de la processó del Divendres Sant —abans es feia el Dijous Sant— pels carrers de les Planes. Actualment, seria molt difícil anar a l'ermita de l'Àngel pel mal estat dels camins que hi porten.

Aquest era, en fi, el veritable «Sant Cristo Gros» de les Planes d'Hostoles, una obra del segle XVI, suposem, com tantes n'hi havia a les parròquies gironines, desaparegudes durant l'ensulsiada de l'any 1936.

Conclusions

En resum, que de tot el que hem explicat fins aquí es dedueix el següent:

1. Que un crist en Majestat de les Planes d'Hostoles s'exposa avui al Museu Episcopal de Vic. En un principi s'intentà camuflar el lloc de procedència, dient que provenia de Santa

El veritable «Sant Cristo Gros» de les Planes fou cremat durant la guerra civil. A l'església parroquial, s'hi troba ara aquesta còpia de Modest Fluvià.

Maria de Lluçà o de les Planes d'Olot, localitat inexistente, aquesta segona, ja que el seu nom complet i correcte és, i ho sap tothom, les Planes d'Hostoles.

2. Que la seva existència al Museu Episcopal de Vic fou descoberta pel Doctor Miquel Oliva i Prat, que tenia a l'Arxiu fotogràfic del Servei d'Arqueologia de la Diputació de Girona una fotografia, precedent de la col·lecció Botet i Sisó, que ho acreditava. L'opinió del Doctor Joan Ainaud de Lasarte, reconegut historiador de l'art català i gran amic del Doctor Oliva, ho confirmà.

3. S'ignora la data en la qual la Majestat desaparegué de les Planes d'Hostoles i passà al Museu Episcopal de Vic, anterior, però, a l'any 1888.

4. La imatge original, quan encara era a les Planes d'Hostoles, portava una corona d'espines sobreposada, tenia els peus en molt mal estat, sobretot l'esquerra, però els dits de les mans hi eren tots i no li'n mancava cap a la mà dreta, com diu el senyor Bastardes. Es perderen durant el transport de la imatge?

5. Pels voltants de l'any 1970, el patrici barceloní senyor Oriol Vives de

Casanova, propietari d'una gran casa pairal a Vic —Casa Parrella—, ens convidà a fer una visita a la capital de la comarca d'Osona, en el transcurs de la qual vam visitar l'església de Santa Eugènia de Berga, la casa ja citada, el Museu Episcopal i una altra pairalia —Cànoves—, propietat d'un seu familiar, el Marquès de Vilallonga, propera a Sant Julià de Vilatorrada.

Vam anar-hi un matrimoni holandès, amic nostre —el senyor Francesc Heltjes i la seva muller Elizabeth—, el Doctor Miquel Oliva i un servidor. Durant la visita al Museu Episcopal, en passar per davant de la Majestat de les Planes d'Hostoles, el Doctor Oliva demanà sense embuts al Doctor Eduard Junyent, de Vic, que ens acompanyava, la imatge, que algú havia tret de les Planes d'Hostoles amb mètodes poc ortodoxos. El Doctor Junyent donà mil excuses i va sortir del temporal com va poder. Brev, la imatge continua al Museu Episcopal de Vic.

Si Miquel Oliva hagués viscut més —morí d'accident als cinquanta-dos anys—, hauria fet, sens dubte, noves accions per a recuperar la imatge. En la seva triple qualitat de cap del Servei Arqueològic de Girona, de director del Museu Arqueològic Provincial i de conseller de Belles Arts, era una personalitat molt respectada i la seva opinió molt considerada arreu.

Així estan les coses, avui. La Majestat al Museu Episcopal de Vic, mentre que els seus legítims propietaris, els ciutadans de les Planes d'Hostoles, en veneren tan sols una còpia a l'església parroquial de Sant Cristòfol.

Narcís Puigdevall i Diumé
és historiador.

Notes

1. Gomis i Mestres, Cels. *La Vall d'Hostoles*. Centre Excursionista de Catalunya. «Llibreria de D. Àlvar Verdaguier, Rambla del Mitj, nº 5, Barcelona». Barcelona, 1894, pàg. 30 i 31.
2. *Gran Enciclopèdia Catalana*, vol. VIII.
3. *Catalunya romànica*, vol. XXII. Museu Episcopal de Vic, Museu Diocesà i Comarcal de Solsona. Barcelona, 1986, pàg. 81 i 82.